

Bánlaky Pál

## Terület- (társég-) fejlesztés Nógrádban

( Vitaindító )

Ha énnekem volna néhány millió beruházni való forintom, arra gondolnék, hogy nyitok valahol a 21-es út mellett egy étkezdét, ahol esetleg egy éjszakára meg is lehet aludni. Jól tenném-e? Talán igen: elég forgalmas az út, megy rajta teher- és személyforgalom is rendszeren, még külföld - Szlovákia - felé is. Talán nem: van az út mellett elég sok ilyenféle már, kérdés, megélné-e még egy?

És ha arra gondolnék, hogy ezt az üzemegységet a Pásztótól Szécsény felé vezető úton nyitom meg? *Most* csaknem biztos lenne a kudarca: kicsi erre a forgalom, ami van, azt bőven ellátja a meglévő néhány kocsmá.

De ha én mégis mindenáron ezen az úton akarnék vendéglőt nyitni? (Mondjuk azért, mert valamelyik közbenső faluban lakom, és nem akarok messze járni dolgozni.) Nincs mese, ki kellene találnom valamit, amivel hozzá - erre az útra - csalogatom az autósokat. Például - van ilyen... - helyre kéne hozni, újra „beüzemelni” egy forrásra telepített, csodálatos erdei környezetben lévő strandot.

Igenám, de a strand fenntartása akkor igazán kifizetődő, ha nem csak átfutó vendégekre számít, hanem van mellette táborhely is, ahol több napot el lehet tölteni. Ezt is ki kellene építeni. Meg olyan is van, hogy valaki szereti az erdei strandot, de nem szeret sátorban lakni; nosza, keressünk a faluban embereket, akik hajlandók lennének szobát kiadni. Ehhez viszont nem elég a hajlandóság, a vendéglátó szakma alapjait meg kell tanulni; szervezzünk hát az iskola közreműködésével tanfolyamot erre! (És így tovább; lehet a „vonzatokat” tovább gondolni.)

A dolog lényege valahol így van:

Ha *meglévő és ismert földrajzi* (vagy egyéb) *adottságra* telepíték rá valamit (mégpedig olyasvalamit, ami egyszerűen *kihasználja* a meglévő adottságot), akkor ez egyszerű *beruházás*.

Ha úgy csinálunk meg valamit (nem véletlen a többes szám! ezt már csak többen, együtt lehet!), hogy a dolog *sokféle területet* fog át, mégpedig *rendszerbe szervezeten*, és ezáltal egy közösség (egy település vagy társég emberei) egészének, vagy jelentős részének életét javítja valamennyire, ez *társég- (terület-) fejlesztés*.

Fontos különbség? Szerintem nagyon. Egy beruházás - noha természetesen lehetnek továbbgyűrűző hatásai - mégis, alapjellegénél fogva *egyedi, elszigetelt* aktus. Környezetét, a települést, a társéget *feltételként*, adottságként *használja*, célja a profit, és nincs tekintettel arra - mert saját belső logikája szerint nem lehet tekintettel rá -, hogy léte és működése hogyan befolyásolja a környékbeli emberek életét. A terület- (társég-) fejlesztés (ami, hangsúlyozzuk itt újra, csak az érintett emberek közös tevékenysége lehet) mindig az *életfeltételek komplexumának* változtatására, javítására irányul. Célja az emberek *jól-léte*. Ami - figyeljünk! - nem feltétlenül azonos a *jóléttel!* Jólétben élni, *gazdagnak* lenni ugyanis egyedül is lehet, jól-létben élni, jól érezni magam (viszonylag) a világban csak úgy lehet, ha a *szűkebb-tágabb* környezetemben (településem, stb.) élő emberek is jól érzik magukat.

A terület- (társég-) fejlesztés tehát: emberibb, élhetőbb világ teremtése magunknak, magunk körül. Tartalmazza természetesen, hogyne tartalmazná, a beruházásokat is (az élhetőbb világ anyagi alapjait és tárgyi feltételeit is meg kell teremteni), tartalmazza a különféle „munkahelyteremtéseket” (a világ az ember számára akkor élhető, ha munkájával boldogulhat), tartalmazza a mindenféle infrastrukturális fejlesztéseket (a mai kor emberének jól-létéhez hozzátartoznak), de tartalmazza ezeken túl az oktatás-képzés, művelődési lehetőségek fejlesztését is (úgy is, mint szellemi erőforrás-fejlesztést, úgy is, mint a személyiség kiteljesítésének eszközt), és természetesen tartalmazza még az emberi-közösségi-közéleti-politikai viszonyok fejlesztését is. És mindezt együtt, a maga teljes komplexitásában, az egyes elemeket külön-külön csak *eszköznek* tekintve.

(Tudván tudom - szó ne érje a ház elejét... - az itt vázolt modell a társégfejlesztésnek olyan *ideál-modellje*, amely, ezért-azért, a maga teljességében jószerint soha nem valósítható meg. De, mint minden ideál-modell, arra jó, hogy a tényleges folyamatok *mércéjének* használjuk: közelít-e, s mennyire a reál-folyamat az „ideális”-hoz?)

Mert az igazi kérdés számomra az - és jó lenne erre közösen keresni választ -, hogy miként és milyen minőségben történt mindaz, ami az elmúlt néhány évben Nógrád megyében területfejlesztés ügyben történt? Érvényesült-e az ember („jól-lét”) orientált szemlélet, érvényesült-e a komplexitás követelménye, volt-e a fejlesztéseknek (már ami fejlesztés volt) területi-társégi szemlélete?

Az én benyomásaim eléggé lehangolóak.

Pár éve a megye minden városa elég tisztességes summát kapott a KTM-től, kifejezetten a társégfejlesztés elindítására.

Úgy tűnik, nem igazán tudtak vele mit kezdeni. Nem látom, hogy *használható* fejlesztési *konceptiók* születtek volna. Voltak nekilödulások, készültek területi-társégi fejlesztési tervek, de valahol felibe-harmadába hamvába holt mindenik.

Miért? - ez volna itt a kérdés.

Gyanítom, elsősorban két ok miatt. Az egyik a *társégi szemlélet*, az együttműködési készség hiánya. Hiánya annak a felismerésnek, hogy a „város és vidéke” (*Erdei Ferenctől* veszem a kifejezést) *csak együtt fejlődhet*. Hiányzott ez a felismerés, úgy tűnik nekem, a városok és „vidékük”, a vonzáskörzetükbe tartozó falvak vezetőiből egyaránt. A másik oknak azt vélem, hogy nem vált uralkodóvá még a „segíts magadon, isten is megsegít” szemlélet. Mintha még mindig arra vártak volna a települések (városok), hogy „állam bácsi” dolga segítség, nekik csak az *elfogadásra* van felhatalmazásuk. Holott az utóbbi évek forrásai (akár a PHARE, akár az

OFA, akár legutóbb a területfejlesztési pályázatok) a saját ötletekhez, a saját *szellemi erőforrások mobilizációjához* kötődtek. --- Igazam van-e ezekben vagy sem? - talán érdemes volna megvitatni.

Nem látom sokkal vigasztalóbbnak a képet a tavalyi (1996-os) megyei területfejlesztési pályázatok dolgában sem. (Noha, ezt meg kell mondanom, nem lévén tagja a döntéshozó testületnek a megyei területfejlesztési tanácsnak - információim eléggé töredékesek.) Amiről tudok, annak az alapján úgy tűnik nekem, hogy mind a benyújtott, mind a nyertes pályázatok többsége „beruházás-jellegű”: egy-egy egyedi, elszigetelt projekt megvalósítására vonatkozik, és nem látszik beillesztve lenni egy (térség) fejlesztési *konceptióba*. A kérdés itt is az: jól látom-e? (Akkor örülnék igazán, ha bebizonyosodna tévedésem; ha kiderülne, minden pályázati program átgondolt, hosszútávú, komplex fejlesztési tervbe illeszkedik...)

És persze azt is érdemes volna „nyilvános okoskodásban” megvitatni, hogy „merre Nógrád?” Hogyan, miféle tevékenységekkel, miféle innovációkkal (újféle megoldásokkal) tud a megye kapcsolódni az átrendeződő országos és európai munkamegosztásba? A bányászatra-nehéziparra alapozott (megyei) gazdaság ideje, úgy tűnik, végképp lejárt. Mi mást?

Hallottam olyan véleményt, hogy a megye „nagy lehetősége” határmenti helyzete. *Majd* elindul Szlovákiával az intenzív együttműködés, és *akkor* ebben kulesfontosságú közvetítő szerepe lehet Nógrádnak. Lehet a dologban valami. *Valami...* Merthogy, ha elindul is az együttműködés (amire még, azt hiszem, egy kicsit várni kell...), az ország nyugat-európai kötődései következtében ez a kapcsolat óhatatlanul csak másodvonalbeli lesz, a megye fejlődését könnyelműség volna alapjában erre „bázírozni”.

Mások azt mondják, a „megváltó” dolog az idegenforgalom, azon belül is a falusi turizmus lehet. Mivel a megyében gyönyörű, viszonylag érintetlen, békés-bukolikus tartózkodásra alkalmas tájak vannak. Vannak, ez kétségtelen, és vétek lenne ezt az adottságot nem kihasználni. Csakhogy ilyféle zavartalan tájak csak addig vannak, amíg nem *tömegeket* mozdítunk rájuk. Akkor viszont csak kevés itt élő ember számára adhat ez a dolog kenyeret; mi lesz a többivel? Szóval ez se lehet a megoldás.

Mondják azt is, hogy a mezőgazdaság, azon belül is a hegyvidéki típusú, legeltető állattenyésztés, meg a speciális termékek (pl. gyógynövény)... Aki valamit is konyít a dologhoz, tudja, hogy ez *is* kell persze, lehet is, csak éppen, jellegénél fogva, ez is csak viszonylag kevés embert tart el.

*Egy* dolog tehát sehogyse jó. Nekem úgy tűnik, ennek a megyének, ennek a tájegységnek az esélye és lehetősége a *sokszínűség*, az „ebből is egy kicsit, abból is egy kicsit” típusú fejlesztés. És akkor, ezen túl és ezen belül, a kérdés úgy is feltehető, hogy mit lehet csinálni, ami a *miénk*, ami természetesen jön elő a „palócföldnek” a hagyományaiból, ami nem rombolja szét azokat az életkereteket, amelyek évszázadok alatt kialakultak és amelyekben az itt élő emberek otthon érzik magukat, és ami mégis érdekes és fontos *mások* számára is, ami *eladható*?

Külön kérdés számomra, hogy ebből a szempontból tekinthető-e Nógrád *egységnek*? Nem arról van-e inkább szó, hogy egészen más (hagyományaiban, földrajzi jellegében, adottságaiban) a Cserhát, az Ipolyság, Balassagyarmat és környéke, meg a többi *kistáj*? Lehet, hogy egészen eltérő *fejlesztési stratégiákat* kell egyikre-egyikre kidolgozni? (Mondjuk: Salgótarján-Bátönyterenye ipari fejlesztési régió, Pásztó és környéke kereskedelmi-idegenforgalmi, és így tovább.)

Kérdések, amelyek persze alkérdésekre bonthatók, vagy szaporíthatók is, tetszés szerint. Jó volna minél többünknek, minél szélesebb körben együttgondolkozni róluk. A megye érdekében, az itt élő emberek érdekében, a magunk érdekében...